

Marita Mathijsen-Verkooijen

De ophef van het toneelmuseum en het theaterinstituut is een schandelijk bewijs van het gebrek aan historische diepgang in de theatercultuur van Nederland

Dames en heren – wij hadden in Nederland een prachtig theatermuseum, in een van de mooiste grachtenpanden van Amsterdam. Met een interessante programmering, een prachtige collectie minitheaters, een rijke collectie kleding en parafernalia en veel uitzonderlijke onderzoeksboeken en toneelstukken van alle tijden. Bovendien kon je er oude opnames van voorstellingen aanvragen en bekijken. Het theaterinstituut is gesloten in 2013, nadat het eerst vanuit de Herengracht verhuisd was naar de Sarphatistraat en werd god zij dank overgenomen door Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Maar de gevolgen zijn evengoed groot: een prachtige collectie is opgeborgen in magazijnen, kan niet meer bezichtigd worden, er is geen mogelijkheid om oude video's te bekijken. De Universiteitsbibliotheek heeft niet de middelen en niet de specialisten om een theatercollectie in stand te houden. Natuurlijk zullen de prachtige beweegbare miniatuurtheaters met verwisselbare decorstukken goed opgeborgen zijn, maar wat baat dat als ze niet gezien kunnen worden. Desalniettemin moeten we de bestuurders van Bijzondere Collecties enorm dankbaar zijn dat ze de collectie tenminste gered hebben. Beter zo dan verkopen en verspreiden.

Nederland staat trouwens niet alleen. In Engeland is het Theater Museum Covent Garden in 2007 gesloten – de collectie is ondergebracht in het Victoria & Albert Museum. Maar er zijn daar tenminste nog andere theatermusea, bijvoorbeeld uit de Shakespeare tijd.

Waarom is historische diepgang zo belangrijk in de theatercultuur? Ontbreekt het er eigenlijk wel aan? Ik zal dit toelichten aan de hand van repertoirekeuze, interpretatie van de regisseur, randprogrammering en studiemogelijkheden.

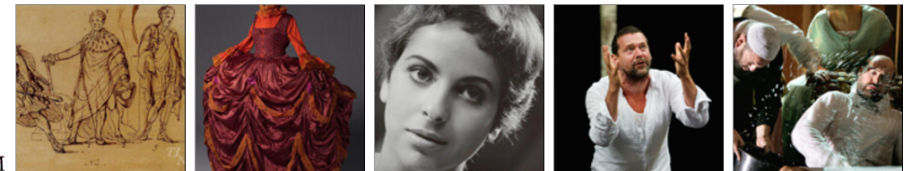
Repertoire: Ik neem als voorbeeld Toneelgroep Amsterdam en het repertoire van seizoen 2013/14. Er werden toen twaalf buitenlandse klassiekers opgevoerd, drie buitenlandse experimentele stukken en geen enkel historisch Nederlands stuk.

Het Nationale toneel doet het naar verhouding goed (seizoen 2014/2015) met een modern Nederlands stuk (Blauwdruk van Ilja Leonard Pfeijffer) en Vrijdag van Hugo Claus, naast zes buitenlandse klassiekers.

Wat blijkt: er is wel belangstelling voor klassiekers, maar weinig voor Nederlandse klassiekers. De klassiekers zijn ook echt canonstukken – weinig gedurfd. Gebrek aan historische diepgang blijkt uit het op safe spelen en het niet aandurven van Nederlands historisch repertoire.

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Interpretatie van de regisseur: historische kennis is noodzakelijk om niet verstrikt te raken in stukken. Om een goede treffende interpretatie te kunnen maken is het nodig de traditie en de grondlaag van een stuk te kennen en die in de tijd te kunnen plaatsen. Vernieuwende interpretaties zijn daarbij zonder meer boeiend, maar de 'geest van het stuk' moet gehandhaafd blijven. Om maar een voorbeeld te noemen: zelfmoord aan het eind van een stuk moet zelfmoord blijven en niet omgezet worden in moord – zoals ik in een operavoorstelling van Der Fliegende Holländer zag gebeuren. Hamlet vs Hamlet is prachtig geslaagd met de androgynie van de hoofdpersoon – daarentegen miste ik in Dantons dood in de regie van Simons het eigenlijke drama van de revolutietijd.

Gebrek aan historische diepgang blijkt uit de hunkering naar steeds nieuwere interpretaties – niemand durft met een knipoog te verwijzen naar oudere interpretaties, die in te bouwen, niemand durft klassiek klassiek te spelen. Daarnaast worden er ook echte fouten tegen de historische dimensie van het stuk gemaakt – verdere voorbeelden bespaar ik u.

Randprogrammering: de toneelgezelschappen programmeren naast de uitvoeringen allerlei inleidingen op stukken, interviews met regisseurs. Maar ik zie nooit dat er bijvoorbeeld opnames van oude klassieke voorstellingen vertoond worden. Wie zou niet de klassieke eerste opvoering in Nederland van Who is afraid of Virginia Woolf willen zien met Han Bentz van den Berg en Ank van der Moer? Wie verlangt

niet nog eens uitgelegd te zien waarom John Kraaikamp in King Lear zo aangrijpend was dat niemand sindsdien hem heeft kunnen evenaren?

Gebrek aan historische diepgang blijkt daaruit dat er geen oude voorstellingen op film of tv opnieuw vertoond worden in de randprogrammering om ze te kunnen vergelijken.

Studie: het spreekt vanzelf dat het verdwijnen van een bibliotheek in een gigantische opslagruimte veel consequenties heeft voor het gebruik ervan. Niets werkt stimulerender dan een open opstelling, en de aanwezigheid van enige specialisten die er rond lopen. De presentatie van de vele dimensies van het theater tegelijkertijd zoals die er was in het oude Toneelmuseum, waar de voorstellingen vastgelegd waren op video's dvd's of film, en direct bekeken konden worden, waar de teksten en studies in open opstelling stonden, waar de kostumering en het decor zichtbaar waren: dat was een ideale combinatie voor studie.

Gebrek aan historische diepgang zal binnenkort gaan blijken, als theaterstudies zich niet meer zo ondersteund zal weten als voorheen.

Tenslotte: waarover droom ik? Een voorstelling van Vondels Lucifer in een hertaling van Tom Lanoye, met Pierre Audi in de regie, met Tycho Gernandt in de hoofdrol, op de planken van het muziektheater. En met als randprogrammering: opnames van oude voorstellingen, een studie over Lucifer door de tijden heen, en een leesopvoering van de oude tekst door Hans Croiset, met gelegenheid tot vragenstellen aan Herman

Pleij. En een tentoonstelling in het heropende toneelmuseum, dat het beste gevestigd kan worden in een oud theater. De Kleine Komedie bijvoorbeeld. Of misschien Felix Meritis. Als zoiets gebruikelijk zou worden, zou je mij niet meer horen klagen over gebrek aan historische diepgang.

